

afhængig af lokale traditioner, af landbrugsteknisk og social udvikling og – det kan man ikke se bort fra – måske også af kildematerialets beskafethed.

Sidste kapitel (kap. 5) bringer nogle slutbemærkninger med træk til en sammenfattende karakteristik af herredets marknavneordforråd og dets brugere, de gamle bønder. Den interessante og værdifulde bog afsluttes med en række kortskitser og et register.

Ole Degn

Mogens Bencard (udg.): Dend Gamle og Navn-Kundig Kiøbstæd Ribe. Korteligen beskrevet af Mads Pedersen Rostoch. (Småskrifter nr. 5, udgivet af Historisk Samfund for Ribe Amt, 1967). 89 s.

»Din søde Kierlighed min Digte-Pen har skaaret«, erklærer Mads Pedersen Rostoch i optakten til det store digt til Ribes ære, som udgør hovedparten af hans beskrivelse af den gamle og navnkundige købstad. Dette arbejde blev skrevet senest i 1693 og har fået lov at henligge utrykt siden. Nu er det imidlertid blevet gjort tilgængeligt i en kyndigt introduceret og samvittighedsfuldt kommenteret edition ved Ribes antikvar, magister Mogens Bencard. Da bogtrykkeren tilmed har behandlet den med fin sans for det ydre, er der flere grunde til at komplimentere Historisk Samfund for Ribe Amt med resultatet af dets bestræbelse for at bringe det gamle arbejde frem for en større offentlighed.

Forfatteren var skomagerson fra Ribe, men fik sin gerning andetsteds. Efter teologisk embedseksamen knyttes han 1677 til Sct. Knuds kirke i Odense, og det var her i det fynske, at han skrev sit Ribe-værk. Manu-

skriptet fulgte ham til Middelfart, hvor han 1704 blev sognepræst, og hvor han døde, ni år senere. Siden havnede det i den Thott'ske samling på Det kgl. Bibliotek (Thott 1458,4°).

Værket omfatter foruden den poetiske del en prosaisk, bl. a. med lister over fornemme og vellærde mænd, som i Ribe »haver været fødte eller der gaaet i Skole, eller og betient Bestillinger der i Kircher eller Skolen«. Hertil følger sig i den trykte udgave et noteapparat til oplysning af sprog- og sagforhold i teksten og en introduktion med besked om Rostochs levned og øvrige forfatterskab, der var religiøst orienteret; det omfattede bl. a. *Dend enfoldige Børne-Lærdoms u-svigelige Melk for enfoldige Børne-Christne*, der nåede at komme i 10 oplag.

Til den indledningsvis citerede tilkendegivelse, at beskrivelsen er udsprunget af forfatterens kærlighed til fødebyen på den flade mark, svarer æredigtets begejstrede diktation, der naturligtvis skatter til de herskende konventioner i barok-tiden: »Du Engedronning, du Taarnkroned Aa-Gudinde . . . Du Jyllands Hoved-Ziir«.

Det historiske har med rette en fremskudt plads i beskrivelsen. Forfatteren skuer tilbage over en række af begivenhedsrige århundreder, mod det punkt, hvor tingene taber sig i forhistorisk usikkerhed. Han noterer sig stadens rolle i fædrelandshistorien og glæder sig over dens indsats i dansk ånds og dansk kulturs historie, over de mange store personligheder, der har haft deres gang i de smalle gader. Der er Tavsens, Vedels og Bordings Ribe, han fremmaner for sit poetiske øje; det er billedet af en by, hvis katedralskole kunne fejre sit 800 års jubilæum et par årtier, før rigets hovedstad kunne lade *sit* løbe af stabelen, han tegner.

Som historisk skildrer er det Rostochs største fortjeneste, at han var tidligt på færde. Terpagers latinske beskrivelse udkom som bekendt først i 1736 – og bevarede i øvrigt sin plads helt frem til udgivelsen (i 1884) af Kinchs tobinds-værk, som fører forløbet op til året for enevældens indførelse.

Rostoch skred imidlertid ikke til værket blot med det »begrænsede« forsæt at skrive Ribe købstads historie. Også dens bygninger, dens forskellige næringsveje og dens duft af høj fra marskengene har fået plads i det brogede billede, han ruller op for os; midt i det hæver domkirkens tårne sig, og ind over det ruller fra tid til anden stormfloderne, så man kan »seyle paa Gaderne med Booder og Skuder«.

Aage Jørgensen

Åbenrå Bys Historie. Redigeret af Johan Hvidtfeldt og Peter Kr. Iversen. II 1721–1864. Skrifter, udgivne af Historisk Samfund for Sønderjylland nr. 25. (1967). 247 s.

Ved udarbejdelsen af dette andet bind af Åbenrås historie har arkivar ved det sønderjyske landsarkiv, H. H. Worsøe, trukket en stor del af læsset. Han har på grundlag af arkivar H. Heilesens forarbejder skrevet om tiden fra 1721 til 1814, og han har behandlet den bevægede periode fra 1848 til 1864. Tidsrummet fra Kielerfreden i 1814 til treårskrigen har seminarielektor H. V. Gregersen taget sig af.

Det er altså to kyndige historikere, begge dybt fortrolige med Åbenrå bys historie og med sønderjysk historie i det hele taget, der har ført pennen. Det præger resultatet.

Man kan spørge, om den omfattende opsplitning af stoffet under de

faste hovedrubrikker, der går igen i de enkelte perioder, ikke gør det lidt svært for læseren at se linien i skildringen af byens udvikling. På den anden side gør det bogen overskuelig og let at orientere sig i, når man vil finde frem til konkrete oplysninger, som bogen vrimler med.

Man får grundig besked om byens forfatning og styre, om finanserne, kirke- og skolevæsenet, befolkningens sociale og erhvervsmæssige sammensætning, dagligliv i staden etc. Dertil præsenteres i korte skitser de mere fremtrædende borgere, som har gjort sig gældende i de forskellige perioder.

Navnlig vil man naturligvis i dette bind hefte sig ved behandlingen af den tiltagende politiske spænding med dens nationale og liberale komponenter. De to forfattere har her som overalt i bogen løst opgaven på forbilledlig måde.

Det skal siges, at de gennem Gottlieb Japsens centrale undersøgelser af Åbenrås søfart, af den tidligere liberale bevægelse i byen og dens nationale udvikling fra 1814–48 har haft et solidt grundlag at bygge på. Det er naturligvis og heldigvis udnyttet, uden at det dog har bundet forfatterne stærkere, end at deres bidrag til bogen er blevet væsentlige og selvstændige bidrag til den sønderjyske historie.

Hertil skal føjes virkningen af et godt illustrationsmateriale og af en fin udnyttelse af samtidige iagttageres beskrivelse af Åbenrå. Alt tyder på, at vi, når det tredje og afsluttende bind foreligger ad åre, vil have fået en byhistorie, som kan hævde sig blandt de bedste.

H. P. Clausen

Manfred Jessen-Klingenberg: Eidersted 1713–1865. Landschaft und Landesherrschaft in königlich-ab-